

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 6 (1902)

Artikel: Sur digl conservar la grascha
Autor: Grisch, A.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882151>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 17.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Sur digl conservar la grascha.

Da **Andr. Grisch**, dipl. agr.

Gl'è propa da considerar scu deblezza humana, tg' ins è an general, seigl ord comoditad u ord incunaschentscha, inclino de betg atribueir a tschertas tgosas, a tscherts factums etc. la duevla importanza; nous acceptagn per ordinari las relaziungs gist scu ellas èn ed ans dagn paca u nigna fadeia da reflectar, schi tscherts usits vigls èn er adequats e convenabels, u schi els fissan forza d' amigliurar an l' egn u l' oter risguard. Curiousamaintg vignan an general negligentadas u trattadas angal cun indolenza gist las pi simplas tgosas. Igls usits digls tats e basats vignan anc ozandé exercitos sainza la minima reflexiung. Ins dei: igls noss vigls òn er luvro e managea sen chella moda e manira ed èn nias uscheia vigls e grischs. I para a nous betg ded esser necessari d' explitgier pi detagledamaintg igl factum, tgi nous vivagn ozandé sot otras relaziungs tg' igls noss bungis antecessours, e tgi nous ischan lotras sfurzos da far pi grondas pretensiungs an riguard la fritgev-

ladat digl noss fons. Tg' igl noss pour resainta sez chella necessitad demossa sainza dubi igl sies anim, per ordinari orv, d' augmentar la fritgevladat digls sies bagns tras ladems artificials. Igls noss pours veian an general ord spiras plantas betg igl gôt, c. v. d. els son betg noua e cu antschever. Sclarimaint, instructziung, ena detagleda cunaschentscha dellas singulas parts digl sies menasch agricol, della funcziung da chellas etc., èn per igl noss alpinist absolutamaintg necessari. Gl' è deplorabel avonda tgi las nossas scolas della seira risguardeschan per ordinari navot u pac chellas tgosas, schibagn tg' ellas vessan an ampreama lengia d' esser cò per igl gioven pour.

Risguardond chellas circumstanzas, lainsa ampruvar *d' explitgier per antant, an tgé modu e manira, tg' igl noss alpinist pò produtgier la pi gronda cantitad e la migldra cabitad grascha.*

Sot igl nom „grascha“ ancligiainsa an general navot oter tg' igls excrements animals, tgi contignan la pi gronda part dellas substanzas vitalas, las calas èn viageidas ord igl terragn ed ord l' aria se ainten las plantas, ainten igl pavel. La composiziung digls excrements animals è parchegl dependenta digl pavel, scu er della sort, della vigliadetna etc. digl biestg sez. Nous destinguign excrements deirs ed excrements liquids. Igls amprens, èn componias ord las substanzas digl pavel, las calas n' òn betg sarvia scu nutrimaint digl biestg. Chels excrements contignan quasi tot igl aschid fosforic, (Phosphorsäure) tgi sa cattava ainten igl pavel, partgè angal ena pitschna part de chel vign duvrada per nutreir l' òssa digl biestg. Ma er igl nitroghen (Stickstoff) e la caltschigna com-

paran per part puspè ainten igls excrements deirs. An general sa cattan chellas substanzas liaint an la madema furma scu ainten igl pavel c. v. d. an combinaziung cun substanzas organicas. Ainten igls excrements liquids, ainten la puschna, per contrara sa cattan ellas an furma liquida e pòn uscheia sarveir direct scu vivonda allas plantas. La puschna contigna igls components digl pavel, tgi èn nias tuageas ed òn sarvia agl biestg scu nutriment. Ainten ella sa cattan damai la pi gronda part digl nitroghen, tot igl calium (Kali), scu er ena part della caltschna.

La vigour della grascha scu ladem è variabla sagond igl sies contign an nitroghen, aschid fosforic e calium. Pi retga tgi la grascha è an las treis davosas egredienzas e pi bunga tg' ella è, cun oters plets, *la valour della grascha è dependenta della composiziung de chella.*

De gronda importanza èn per la composiziung della grascha ultra digl pavel, las transfurmaziungs, allas calas ella è sottamessa duront la sia conservaziung ainten igl foss. Chellas transfurmaziungs deminueschan per part la vigour digl ladem e stòn parchegl neir redutgeidas tant scu pussebel. Per anderscher las dretgas maseiras, tg' èn d'applitgier sen chel scopo, stuainsa aber surtot ancanoscher precis la nateira ed igl urigen dellas numnadas transfurmaziungs.

Ellas consistan aint igl schmarscheir dellas substanzas humificantas (humusbildend) e nitroghenas. Igl urigen de tals prozess èn microorganismus, bacteris. Tals sa cattan adegna ainten la grascha e possedan la capaciad de transfurmar las substanzas humificantas e nitroghenas, tgi sa cattan liaint. Igl

products finals de chels prozess èn aschid carbonic (Kohlensäure) ed ammoniac. Igl amprem untgescha ôr digl foss an general bagn dalunga siva la svilup-paziung e sarasa ainten l' aria; el vapurescha. Ancunter chella perdita d' ena substanza atmosferila sa laschigl betg remartger bler; ma agl madem process el sottamess er igl prezious nitroghen. Puschigna e grascha contignan chel per part an furma d' ammoniac e per part an combinaziung cun substanzas organicas. En vaporar digl nitroghen direct ord las composiziungs organicas è betg pussebel, ma loan-cunter pò igl ammoniac bandunar igls noss foss an furma de gas ed uscheia esser pèrs per igl pour. Er davaintigl savenz, tg' ena part digl ammoniac, sa cattond alla surfatscha digl ladimer, vign tras igl cooperar de tsherts bacteris e tras la vigour digl oxyghen (Sauerstoff) tgi è adegna lò an libra disposi-ziung, transfurmada an salpeter (Caliumnitrat). Chel vign alloura fitg tguntsch tatgea de bacteris, tgi consumeschan igl prezious nitroghen.

Essent tgi las transfurmaziungs, allas calas la grascha e sottamessa; duront tg' ella sa catta ainten igl foss, èn dependentas de bacteris, schi stòn ellas esser tant pi vivacitadas, pi adequatas tgi las con-dicziungs necessarias per l' existenza digls resp. bac-teris èn.

Seu tots organismus, uscheia òn er igls bacteris, tgi transfurmeschan la grascha da basigns an am-prema lengia d' oxyghen. Tscherts ded els rateiran chel ord l' aria atmosferica. Gl' è chegl igls bacteris, tgi caschuneschan igl corromper (Verwesung) della grascha. Per la respiraziung òn els absolutamaintg da basigns digl oxyghen atmosferil. Chella sort

bacteris caschunescha en *complet* daromper dellas substanzas organicas e humificantas contignidas ainten la grascha. Cotras limiteschan els la furmaziung digl humus, igl cal posseda dasper la calitad de migliurar igl terragn anc l' importanta facultad de ranfermar igl ammoniac ed uscheia conservar igl prezios nitroghen.

Oters bacteris rateiran igl oxyghen basiglevel per la respiraziung betg dell' aria atmosferica, sondern dellas composiziungs organicas, tgi sa cattan ainten la grascha (respiraziung intramoleculara). Els èn p. ex. capabels de rater oxyghen ôr da particlas legnousas contignidas ainten igls excrements animals. Scu igl corromper (Verwesung) della grascha, uscheia è er chel prozess accumpagnea d' ena perdita an aschid carbonic, ma betg d' ena tottala transformaziung dellas substanzas humificantas. Igl microorganismus, tgi caschuneschan chel prozess sa laschan determinar scu „bacteris schmarschentonts“ (Fäulnisbakterien). Els darompan la grascha ed introdueschan l' humificaziung, tgosas tgi corespondan per part tottalmaintg agl basigns digl pour.

Finalmaintg contigna la grascha anc ena terza sorts bacteris, tgi respieschan per ordinari oxyghen atmosferil, ma possedan an madem taimp er l' abilitad de rater chel ord composiziungs organicas etc. an cass tg' igl oxyghen atmosferil na stat betg suffizaintamaintg an disposiziung. Chels bacteris transformeschan mademamaintg ena part dellas substanzas organicas. Tar chella gruppa vignan dumbros p. ex. igls „bacteris nitroconsuments,“ igls cals atatgan igl salpeter.

Ultra digl oxyghen èn per tots bacteris anc necessarias substanzas organicas ed anorganicas, tgi

servan ad els scu vivonda. — La grascha contigna chellas tottas an abundanza.

Scu giò mutivo, sa sminuescha la grascha duront la conservaziung, schibagn riguardo cantitad scu calitad tant pi spert, pi favorevlas tgi las condieziungs per l' existenza digls bacteris èn, surtot digls bacteris corrompents (Verwesungsbakterien). La grascha contigna substanzas organicas ed anorganicas an gronda cantitad e de vuleir gravager l' existenza agls bacteris an chel risguard è damai impussebel. Ma en element, digl cal la sviluppaziung de bliers bacteris è dependenta, stat plé u manc ainten la nosssa pussanza; chegl è igl oxyghen atmosferil. Nous püdagn impideir ch' el d' antrar an gronda cantitad ainten la grascha ed uscheia supprimer ena multiplicaziung accelerada, scu er l' energia de divers bacteris. La produenziung d' aschid carbonic (Kohlensäure) e d' ammoniac scu er igl corromper dellas substanzas organicas vignan cotras sminuias. Procurainsa an madem taimp, tg' igl ammoniac na pòssa betg vapurar, agl manc betg an gronda cantitad scu er betg sa transfurmar an salpeter, schi è la perdita an conseguenza dellas midadas, allas calas la grascha scheschonta è sottomessa, redutgida sen igl sies minimum e croda, mianc an cosideraziung. Chegl tot pò neir obtignia antras stagner la grascha tant scu pussebel, tigneir ella umida e procurar, tg' ella seia cuerta bagn, igl migler cun tera humousa.

Duront tg' ella schea ainten igl foss, pò la grascha perder an valetta, tant riguardo calitad scu cantitad, anc otraveisa, tgi tras vaporaziung e tras igl cooperar da bacteris. Gea, i dastga ruschanevlamaintg neir pratandia, tgi ainten las nossas economias ru-

ralas, seia chella veia la pi largia. A tgi bagn ènigl betg ancunaschaints igls pitschens dotgs amplanias d'en 'ava bregna, igls cals magnan davent digls noss foss ena gronda cantitad de substanzas nutritivas per las plantas? Ins pò deir, tgi chels ualets characterise-schan ozandé las nossas vischnancas. Tgè magnan els davent digls noss foss? Sen chella veia bandunga betg angal igl preziosus nitroghen igls noss foss; an- semen cun el von er igl calium ed igl aschid fosforic ôr per l'ava. Egl schigliò betg ena gronda absurdi- tad, ded esser d'ena vard premuro d'acquistar ladems artificals e dell'otra vard lascher correr per las veias anturn la puschigna, tgi è an propurziung retga an calium e contigna dasperas anc aschid fosforic e ni- troghen e zvar an furma fitg adatada per sarveir scu vivonda allas plantas? An general catta la davos- numnada perdita betg angal lia tras igls ualets bregns, tgi traverseschan las veias, i davainta igl madem per ordinari er sot tera. Lainsa obtigneir ainten las nossas economias blera e vigurousa grascha, schi stòn tant l'egna scu l'otra de chellas rosnas neir stupadas. Chegl pò aber per sasez angal daventar tras construeir foss e puschigneras (Güllenkasten) impenetrablas. An- gal sen chella moda ègl pussebel, d'impideir chellas grondas perditas.

Ancunaschaints cun igls muteivs e las funtangas della perdita, tgi accumpagnescha an general la con- servaziung della grascha, lainsa nous, siva d'aveir er mutivo an curt igls ramedis, tgi sa laschan applitgier lòancunter, pruvar de transmitter las nossas acqui- staziungs sen la praxis e rasponder an curt alla du- monda: „Sen tgè moda e maniera pò ins conservar la grascha ainten las nossas relaziungs igl migler?“

L'amprema pretensiung, tgi stò, per contanscher chella meira, absolutamaintg esser adempleida, è la construcziung de foss e puschigneras impenetrablas. Angal sen chella moda ègl a nous pussebel d'impideir la perdita d'ena gronda cantitad puschigna. Igl autor de chestas bengias nè letg amateur digls bietgs moderns (pompous e custevels), della moda moderna de biagier, alla cala bagn en cal pover pour croda scu unfrenda seigl ord tgutga tema della critica publica u suandond igl agen quit de luschezza. En foss cun fons impenetrabel, ena solida puschignera ord bung cement plai aber er a mè e pò sainza scropels neir recumandada a mintga pour; partgè ena tala possessiung è sainza dubi er per nous rentabla. Per las nossas economias para a nous ena curt da grascha siva igl suandont plan, la pi adeguata e rentabla.

1. Reservond en pitschen toc per plazzar igl tgar da carger, duess igl antier foss esser circumdo den meir de 50—60 cm otezza, luia giu cun cement.

2. Igl foss pudess neir fatg tar nous cun bunas plattas u de sulada; ma las rosnas u fessas stuessan an tots dus cass neir amplaneidas cun cement. Damezaint duess igl fons esser pi bass e furmar uscheia ena chinetta noua tgi la puschigna pudess sa rimnar.

3. Dasper igl foss dues esser en begl da cement ainten tera, c. v. d. ena puschignera, tgi stat antras en beischen an comunicaziung cun la rusnera. Er igl fons digl foss duess esser an connexiung cun la puschignera tras ena chinetta cementada, tgi stò però pudeir neir stupada tenor basigns.

Sen chella moda pogl neir evito la perdita de puschigna, la perdita d'ena gronda cantitad sub-

stanzas nutritivas per las plantas. — I resta a nous anc d'explitgier, sen tgè moda tgi pò neir impidia la vaporaziung digl ammoniac, digl nitroghen an general. Chegl pò, scu vagn giò santia, daventar antras adempair treis tgosas:

1) antras impideir l'aria tant scu pussebel d'antrar ainten igl ladimer;

2) antras procurar tg'igl ammoniac vapurescha betg e tg'el sa transfurma er betg an salpeter, e

3) finalmaintg tras liier igl nitroghen, tgi sa catta ainten la grascha an furma libera.

Chegl tot sforza nous dè risguardar igls suandonts puncts:

1. Tot la grascha duess neir derasada sen igl ladimer tant anguleiv scu pussebel. Da plumar ella angal a caretas e lascher uscheia e fitg inconvenabel, partgè sen chella moda vò bler nitroghen a perder.

2. La grascha aint igl foss stò adegna neir stagneda tant scu pussebel, per impideir l'antrada digl oxyghen atmosferil.

3. Igl ladimer stò neir tignia anfign en tschert grad umid, partgè, seia la grascha ôr, schi pò l'aria antrar pi tgunsch liaint, igls bacteris sa sviluppeschan pi energicamaintg, e la perdita an nitroghen s'augmentescha.

Umid pò igl ladimer neir tignia antras igl cuyreir ed uscheia igl schurmager ancunter igl sulegl scu er antras bugnier el da taimp an taimp cun puschigna u alla davosa giò cun ava. Ainten las nossas economias vò bagn igl migler de cuyreir igl ladimer cun tera, schi pussebel cun tera humósa, e chegl pi spert

tgi la biestga vign catscheda ad alp, resp. sen las
aclas. Sen chella moda vign l'influenza dell'aria,
scu dell'ora an general, impideida u giò sminueida,
e nous pudagn igl aton sa legrar d'aveir buna e
vigurouosa grascha.

